

MAGYAR HADJÁRATOK A XV. SZÁZAD ELSŐ FELÉBEN.

OKIRATI KÚTFŐK NYOMÁN.

(Első közlemény.)

Régibb hadjáratainkat nagyobbára krónikákból és okiratokból ismerjük; mindkettlen kiegészítik egymást, de a köztük lévő különbség mindamellert mégis nagy.

A krónikás nem mindig egyúttal hadi tudósító is. A régibb hadjáratok és történeti események lezajlását egyáltalában ő is nálánál régibb krónikások műveiből, vagy a szájról-szájra szállingozó hagyománytól őrzött adatokból meríti, s még ott is, hol egykorú eseményt leír, nincs mindig azon helyzetben, hogy szemtanúkat kikérdezzen és a bármily módon szerzett adatokat saját utánjárás útján megbízhatóságukra nézve ellenőrizze s a szükséghez képest valódi értékükre redukálja. A krónikás egyúttal gyűjtő is, feldolgozó is; ebből következik, hogy ő az eseményeket összefüggő egészben, szervi taglalásban és egymásután történt lezajlásuk időrendi meghatározásával ecseteli, a nélkül azonban, hogy az események helyszíneit az egyes földrajzi tárgyak különös kiemelésével közelebbről megjelölné; a szereplő személyek sorából többnyire csak a közkézen forgó hagyomány révén az utódokra átszállt nagynevű vezérek vagy nagyobb szerepléshez jutottak neveit veszi figyelembe, mert neki az a célja, hogy az események történetét csak *egyáltalában* szolgáltassa.

De járul ehhez még egy talán sokkal jelentékenyebb körülmény is.

A krónikás elég gyakran az események keletkezését és lezajlását oly tisztátlan szemüvegen keresztül látja, melynek homályos lencséje a történeti adatokat csak az írónak pártállása s személyi érzelmi világának szempontjából tükrözteti vissza s így nevezetesen a hadi műveletek vagy valamely csatának végeredményéről szóló részletes adatai számos esetben csak vigyázattal és beható összehasonlítás útján fogadhatók el.

Egész más az okirat álláspontja.

Igaz ugyan, hogy az okirat is, különösen akkor, midőn csak valamely esemény körülbelüli lezajlásának időpontját akarja körülírni, csak úgy általánosságban mozog, de ez rendszerint csak ritkaság és nem a tartalom magva.

Hadjáratainkat okirataink a legtöbb esetben akkor említik, midőn a bennök résztvetteknek érdemeiről és megjutalmazásáról van szó. Ilyenkor az illető folyamodó rendszerint maga sorolta fel élő szóval az érdemeit és miután ilyenkor még számos szemtanú még életben volt, kik az előadottakat igazolni vagy czáfolni tudták, magától értetődik, hogy a bizonyítási eljárást — ha erre szükség volt — könnyen lehetett elrendelni s hogy a hazudozásnak vagy túlzásnak elejét lehetett venni; az okirat megbízhatósága tehát kétségtelenül nagyobb, mint a megbírálás és ellenőrzés nélkül dolgozó krónikásé. De mivel az érdemeinek megjutalmazását kérő félnek érdeke magával hozta, hogy minél több érdemet tudjon felsorolni s ezen érdemeket úgyszólván megszemelelhetőkké tegye s mivel azért, mert az ő tevékenysége kisebb téren mozgott, az is magától érthető, hogy a hadjáratban kifejlesztett részvételét a helyrajzi és időrendi momentumok lehető legtágabb kiemelésével ecsetelte és ezen ecsetelést számos esetekben oly plasztikusan művelte, hogy még testének azon részét, melyen megsebesült, klinikai szabatossgal megjelölte s a gyógyulására szükséges időt, valamint a sérülés esetleges nyomait is az adománylevélben kiemeltetni kérte. Az okirat tehát nem csak megbízhatóbb, hanem *részletezőbb* is, a mennyiben elég gyakran a hadjáratra vonatkozó oly helyrajzi s napi keltezési adatokra is kiterjeszkedik, melyeket a legterjedelmesebb krónikákban és összefoglaló művekben hiába keresünk.

Hazai okirataink a XIII. századig a hadjáratokat csak igen ritkán és akkor is csak úgy általánosságban említik. A XIII. századbellek már némi haladást mutatnak, a mennyiben a hadjáratokat gyakrabban emlegetik, de itt sem találunk mindig kielégítő részleteket. IV. Béla s IV. László okiratai helyrajzi tekintetben már többet nyújtanak, de a hadjáratok időrendi meghatározásait csak egyéb forrással való összehasonlítás útján lehet eszközölni. A XIII. század végén kezdik a hadsereg feloszlását, az úgynevezett *residentia exercitus*-t mint a törvénykezési szünet határidejét alkalmazni, mely műkifejezés azonban csak a XIV. század végeig élte fénykorát. Ennek köszönhető, hogy az ezen századból eredő okiratok hadtörténelmi tekintetben valóban megbecsülhetetlenek. A XV. század első felében a *residentia* már nem divó ugyan, de az okiratok fogalmazása most már jobban gondoskodik a hadjárat részletezéséről mint azelőtt; helylyel közzel valamely érdemdús hazafuról több oldalra menő életírást és a benne szereplő hadi mozzanatok kiékesítését szolgáltatják, mintha már sejtették volna, hogy ezen oklevelekkel a késő utókor kutatási vágyát tetemesen támogatni fogják.

Hogy a királyok és a vezető személyek tartózkodási helyei minden irányban nagyon fontos szerepet játszanak és számos kérdés megvilágítására elég gyakran döntők, erre már néhai Ráth Károly figyelmeztetett. Miután erről más alkalommal szándékozom saját véleményemnek kifejezést adni, itt csak azt az egyet akarom kiemelni, hogy hadtörténelmi tekintetben a királyok és a hadvezérek által a főhadiszállásban (*in descensu campestri*) évi s napi keltezéssel kiállított okiratok minden Demosthenesnél szebben szólnak és éppen ezekkel rendelkeznek a XV. század első felében lezajlott hadjáratokról szóló darabok igen tekintélyes számban.

Az alább felsorolt okirati adatokból pedig kiviláglik, hogy — bár az ezen időszakra vonatkozó kútfőanyagot teljességében fel nem használhattam — rendkívül számos oly hadtörténelmi mozzanatot és apróságot tartalmaznak, melyeket sem a krónikákban, sem összefoglaló történelmi műveinkben nem találunk, de hogy viszont az utóbbiak is sokról tudnak, melynek nyomát

vagy igazolását a rendelkezésekre állott okirati anyag nem nyújtotta.¹

1401.

a) *Csehek ellen.* Az ország rendei Esztergomban máj. 29-én tanusítják, hogy Gutori János a csallóközi nemesek nevében azon üzenetet hozta, hogy a csallóközi területet a csehek ellen védelmezni akarják, miért is a rendek őket e tekintetben erélyes fellépésre felhívják. Kilátásba helyezik egyúttal, hogy Böbék Detre nádor, Szécsényi Ferencz vajda s Marczali Miklós Temes megye főispánja segítségükre hadba fognak szállni.²

b) *Osztrákok elleni készülődések.* Zsigmond király Besztercebányán nov. 30-án Sopronmegye közönségét utasítja, hogy a midőn őket a Kanizsai-család tagjai a határszélek megvédésére Vilmos osztrák herczeg ellen felhívják, mint hadbaszállók felkeljenek és a Kanizsaiaknak segítségére siessenek.³

Szervi összeköttetésben ezzel áll azon adat, melynek értelmében Vilmos osztrák herczeg 1401 jun. 27-én (Vaihingeni Bertold) freisingeni püspököt egy Wallsee nevű követ kíséretében Velenczébe küldte azon megbizással, hogy neki Velenczéből segílyt eszközöljenek ki a magyar korona elfoglalásához. A velencei tanács el nem fogadta ezen kérelmet.⁴

Itinerár. Jan. 4., 6., 11., 13., 17.: Nagyszombat; jan. 25., 30.: Pozsony; febr. 1.: ugyanott; márcz. 2.: Óvár; ápr. 10.: Esztergom; ápr. 18.: Pachech;⁵ ápr. 23.: Veszprém; okt. 27.,

¹ A feldolgozásban ugyanazon elvek szerint jártam el, melyeket a «Magyar hadjáratok a XIV. században» című, a Századok 1905. évf. 420—451. lapon megjelent dolgozatomban érvényre juttattam. Az itinerariumból azért vettem át a királyoknak bizonyos külföldi tartózkodásait és táborzállásait, mert ezek azon hadjáratok okirati nyomait bizonyítják, melyeket a dolgozatomban felsorolt okirati kivonatok fel nem említenek, de melyeknek megtörténtét a többi források igazolják.

² Hazai okmánytár II. 167.

³ Sopronmegyei oklevéltár I. 555. V. ö. Fejér: Cod. diplom. X. 4, 77.

⁴ Óváry: Oklevélmásolatok I. 132. szám.

⁵ Ez vagy a somogymegyei Pácsod (ma csak pusztá) vagy a valamikor Zala-, most pedig Vas megyéhez számított Pácód.

29.: Pápa; nov. 30.: Besztercebánya; decz. 12.: Nagyszombat; decz. 22., 31.: Pozsony.

1402.

a) *Bosznia ellen.* Ludányi István macsói bán *ápr. 3-án a Zimony melletti táborában* a pécsváradi konventet bizonyos birtokügyi pör vizsgálására kiküldi.¹ E hadjáratral — úgy lát-szik — a következő adat is áll összefüggésben: Zsigmond király (az osztrák Schaumburgban) 1402 jul. 22-én megparancsolja az erdélyi vajdáknak, hogy Somkerekai Antalnak és Jánosnak a nekik adományozott erdélyi birtokokat átadják. Antal érdemei főleg abból álltak, hogy «az országnak minap beállt zavaros állapota idejében», midőn a patarénusok és Hervoja boszniai vajda őt Knin nevű városban ostromolták, csak az ő vitézségének volt köszönhető, hogy a vár a király birtokában maradt.²

b) *Csehország ellen.* A király Pozsonyban *okt. 12-én* az ország összes biróságaival tudatja, hogy (Kis-) Várdai Mihály, Miklós és Pelbárt, valamint Károlyi Jakabnak ügyeiben, mert nevezettek a királylyal együttesen Csehországba fogják a hadsereget elkisérni, 1403 febr. 9-ikéig törvényszünetet rendeljenek. Ugyanezt tanúsítja (Visegrádon) *nov. 1-én.*³

Itinerár. Jan. 20., 21.: Szokolca; jan. 25.: Weszeli (Morvaországban); jan. 27.: Olmütz; febr. 4.: Königgrätz; febr. 18.: Prága; márcz. 6.: Prága; ápr. 11., 16., 19.: Prága; jun. 2.: Prága; jun. 3.: *Bösig vár melletti tábor*; jun. 15.: Kuttenberg; jul. 22., 27.: Schaumburg (Felső-Ausztriában); aug. 16.: Bécs; szept. 8.: Dévény; szept. 13—30.: Pozsony;

¹ Zichy-oklevéltár V. 281.

² Teleki-oklevéltár I. 284.

³ Zichy-oklevéltár V. 316, 318. Teljesség kedvéért legyen még fel-említve, hogy Alsólindvai István és Pál (Lindván) 1402 márcz. 5-én a vasmegyei Káldi Gergelyt arról értesítik, hogy a csehek Pápa nevű várukat ostromolják, miért is sürgősen felhívják, hogy márcz. 8-ára összes erejével Vasvárra segítségükre siessen. Fejérnek (X. 4, 157) ezen adata azonban nagy óvatossággal veendő, mert alsólindvai (Bánfi) Pál még 1475-ben is élt és a veszprémmegyei Pápa nevű vár a XV. század első harmadában a Garai-család birtokában volt.

okt. 1., 10.: Pozsony; okt. 16.: Marót; okt. 18., 19.: Pozsony; okt. 29., 31.: Bécs; nov. 3., 4., 14.: Bécs; nov. 22.: Ikervár; nov. 29.: Honnevoberg (ferditett név); decz. 4.: Feldsberg; ezután a *Kolini táborban és Kuttenberg ostrománál*.

1403.

a) *Csehek ellen*. A király *jan. 6-án* a cseh Kolinból Várdai Miklós ügyében, ki vele együtt a Csehország ellen vonult hadseregben tartózkodik, törvényszünetet rendel.¹

Máj. 14-én kijelenti a király a stájer Feistritzben, hogy a hűtlenségbe esett Kolman János birtokait a csehországi hadjáratban szerzett érdemeiért Somkerekai Antalnak adományozza.²

Szécsényi Ferencz országbíró 1403 *febr. 14. és 15-én* több rendbeli pört a jelenlegi országos hadbaszállás miatt elhalaszt.³ Nem szenvedhet kétséget, hogy mindezek szintén a csehországi hadjáratral összefüggésben vannak.

b) *Nápolyi László trónkövetelő elleni beháború*. Zsigmond király *máj. 24-én* az ország rendjeivel együtt a *Pozsegavár melletti táborban* időzik,⁴ hol a Somkerekai János ügyében az országtanácsal együtt határoz. A tartózkodási hely alapján mondhatjuk, hogy ezen hadbaszállás a trónkövetelő hívei ellen irányult.

Jul. 28-án azon javaslatot terjesztik elő a velencei tanácsban, hogy a Dalmatiába érkező s Magyarország elfoglalására induló Nápolyi László elébe ünnepélyes követség küldessék. Ugyanazon napon újból tanácskoztak ezen ügyben, de minthogy nem tudták még bizonyosan, be fog-e azonnal hatolni Magyarországra vagy Zarában megkoronáztatja-e meg magát, várakozó álláspontra helyezkedtek. *Aug. 27-én* tudtára adja László a tanácsnak, hogy Zarában megkoronáztatta magát. *Szept. 6-án*

¹ Zichy-oklevéltár V. 330.

² Teleki-oklevéltár I. 291.

³ Zichy-oklevéltár V. 337, 338, 339.

⁴ Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen III. 298. Történelmi Tár 1893. évf. 736.

Zsigmond király arról értesíti Raguza várost, hogy Budára szerencsésen megérkezett, hol bizonyos Benedek mester a lázadók élére állott «ki Pest város határainál általa leveretett és fogásba vettetett». Most Székesfehérvár felé utazik és innét szlavóniai hiveinek látogatására fog indulni. Az itteni lázadók leveretése után Pécsre indul, honnét meg fogja küldeni a raguzaiaknak a kellő segílyt, hogy mint eddig ezután is vitézül ellentállhassanak a lázadóknak.¹ Az említett Benedek mester nem más, mint az eléggé ismert *Makrai Benedek*, kiről Windecke Eberhard, Zsigmond életírója is tud egyet-mást.

Makrai Benedek mindamelllett később mégis csak Zsigmond embere. 1418 jan. 24-én tanusítja Zsigmond, hogy Makrai Benedeket, mindkét jog licentiatusát azzal bizta meg, hogy Ulászló lengyel király, Vitold litván herceg, Mazoviaai Ziemovit és János, Stolpei Boguszlav egyrésztől, másrésztől a német rend (melynek Plaueni Henrik a nagymestere) közti viszályt eldöntse, mert ő maga akadályozva van. Ugyanazon évi nov. 15-én Dr. Makrai Benedek a királynak egyik ítélkezése alkalmával ülnöki minőségben szerepel.²

Okt. 8-án oklevelet állít ki a király Budán, melynek erején elrendeli, hogy a Dráva folyó s az erdélyi részek között lakó összes lázadóknak ezen rendelet kiállítás napjától számítandó nyolcz napig időt enged arra, hogy lázadásukat abba hagyják és egy év letelte előtt neki hűséget esküdjenek.³ *Nov. 3-án* Székesfehérvárott adománylevelet állít ki a király, melynek értelmében a bars megyebeli Györödi Pobor Jánosnak a Hontpázmán nb. Bucsányi György kezén volt Néved és Ibránfölde, illetve Kis-Cseke nevű bars megyei birtokokat adja. Bucsányi György azért vesztette el ezen jószágokat, mert Ujlaki László (Kont Miklós nádor unokája) zászlaja alatt Durazzo Károly fia László pártját fogta s hűtlenségbe esett.⁴ Ezen belháborúra még a következő adatok is vonatkoznak:

¹ Óváry 143, 144, 145. sz.

² Altmann, die Urkunden Kaiser Sigmunds, 2844. 3714. sz.

³ Zalamegyei oklevéltár II. 347.

⁴ Botka: Bars megyei oklevelek 83. V. ö. Hazai okmánytár II. 173. 180.

a) A király 1404 febr. 5-én elmondja, hogy Dolhai Sándor és István máramarosi birtokosok néhai Balk vajda zászlaja alatt a király ellen fellázadtak és az országot pusztítva sok városnak és birtoknak Durazzói László részére való meghódításában közreműködtek, míg ellenben Dolhai Sztaniszló, János, György és Bogdán, Tivadar podolai herczeg zászlaja alatt, a királyhoz hívek maradtak, miért is nekik a rokonaiktól elkobzott részbirtokokat adományozza.¹

b) A király 1406 aug. 1-én II. Garai Miklós tetteiről beszélve, többek között a következőket ecseteli: Miklós 1403-ban Böbék Imre vránai perjel ellen vonult és az ez által elfogott ezdegei Bessenyő Pál bánt megszabadítani készült; Imre azonban Zarába szökött az elfogott bánt magával vivén. A felkelők most a Garaiak birtokain garázdálkodtak, mi annál könnyebben sikerült nekik, a mennyiben Miklós személyesen ment Csehországba, hogy Zsigmondot Magyarországba való gyors visszatérésre bírja. Zsigmond hazatérésevel a felkelők ügye el volt vesztve. Garai János elfoglalta a (vasmegyei) krakói, korompai s győri várakat, mire Miklóssal együtt a felkelőket (ezek voltak: Pécz nb. Marczali Dénes, Osl nb. Kanizsai István és Miklós, Balog nb. felsőlindvai Herczeg Péter, Héder nb. Rohoncz András, Osl nb. Asszonyfalvi Ferencz, Buzád-Hahót nb. Alsólindvai István és János) a Rábaközben megtámadta, szétkergette, Rohoncz, Kesző és Asszonyfalva várakat bevette. Szintúgy megadta magát Buda s Székesfehérvár. Zsigmond azalatt Pozsonyba s innen Budára vonult, Pest szintén az ellenség kezén volt. A Garaiak átkeltek a Dunán, fogságba ejtették az ellenséges főembereket és átadták a királynak. A János érsektől védelmezett esztergomi vár elfoglalásában mindkét fivérnek szintén nagy érdeme volt. Az erdélyi vajdák azalatt Hatvannál felállították seregeiket, hogy Zsigmond ellen vonuljanak. A Garaiak most alávetették magukat azon feladatnak, hogy a vajdákat békés tárgyalások útján Zsigmond részére nyerjék; megegyeztek velük az iránt, hogy János érsek, Böbék Detre, Böbék Imre vránai perjel, (Kapos-) Ujvári Tamás fiai János és István, Rohoncz

¹ Máramarosi diplomák 127, 128.

András és unokatestvére Rohonczi János, Alsóindvai László, István és János, Felsőindvai (Herczeg) Péter és János, Asszonyfalvi Ferencz valamint Erdély és Dráva között tartózkodó összes követők a szerződés megkötése után nyolcz nap alatt, a Drávántúliak tizenöt nap alatt, az erdélyiek pedig húsz nap alatt a királynak alávessék magukat. Miután a nevezett vezérférfiak e megállapodásnak eleget tenni vonakodtak, Zsigmond a Garaiak és mások társaságában ellenük vonulván, táborát Székesfehérvárott ütötte fel. Erre már János érsek és Bőbék Detre fontolóra vették az ügyet; belátták, hogy Zsigmond túlerejével szemben tehetetlenek; megkérték tehát a fennebbi békeszerződés ujítását, melybe Zsigmond a Garaiak kérelmére beleegyezett. Az érseknek az esztergomi, hrussói s sárvári, Bőbék Detrének pedig a Szentgyörgyi várat és Szikszó városát kellett a királynak átadni. A Rohoncziak egynéhány követőkkel együtt azonban továbbra is királyellenesek maradtak.¹

c) A király Visegrádon 1411 aug. 1-én Perényi Péter számára oklevelet állít ki, melyben elmondja, hogy Péter a Durazzói László-párti (Aba nb.) Debrői Istvánt, midőn ez Abaujmegyében akart a király hivei ellen garázdálkodni, *Nagypatak* város mellett teljesen megverte, de maga is súlyosan megsebesült, minek következtében sokáig a betegágyat nyomta. A lázadó Debrői csatavesztése után Erdélybe menekült, hogy garázdálkodásait ott folytassa, de ott nemsokára meghalt.²

Ugyanezen (1403) évből ismerjük még a következő adatokat, illetve hadbaszállásokat, melyekről azonban az illető kútfők határozottan ki nem mondják, hogy ki ellen irányultak. Ilyenek a következők: 1. A király Visegrádon *máj. 30-án* Pásztói János volt országbíró ügyét az ország zavaros állapota miatt okt. 6-ára elhalasztja;³ ez talán a cseh hadjáratra vonatkozik.

2. *Nov. 3-án* (Visegrádon) Várdai Domonkos fiainak ügyét ugyanazon okból szept. 6-áról 1404 máj. 1-ére halasztja.⁴

¹ Hazai okmánytár VII. 432—445. Fejér XI. 82—96. V. ö. Teleki: Hunyadiak kora X. 452. skk.

² Fejér X. 5, 166. V. ö. Fejér X. 2, 753; X. 4, 314, 316; X. 5, 165, 471; X. 6, 185. Zichy-oklevéltár 5. 346.

³ Károlyi-oklevéltár I. 522.

⁴ Zichy-oklevéltár V. 345.

3. Decz. 9-én közli a király a Várdai-családbeliekkel, hogy kényszerítő okoknál fogva az ország világi s egyházi rendei hozzájárulásával az ország határain kívül működendő hadbaszállást elrendelte, melyben ő maga bizonyos ellenségeinek leverése végett részt fog venni; biztosítja őket azonban arról, hogy hadi népeit tiz vagy tizenöt napnál hosszabb időtartamig nem fogja az ország határain kívül visszatartani; felhívja tehát őket, hogy a fegyverekkel, lovakkal és egyéb hadiszükségletekkel kellőleg felszerelt csapataikkal együtt Csáki György, a székelyek volt főispánjának és Márton fia Albesi Dávid Biharmegye főispánjának utasítása szerint még a jövő febr. 2-ika előtt a nevezett két országnagy zászlaja alatt Győrben gyülekezzenek.¹

4. Midőn a király Pozsonyban 1404 ápr. 4-én Maróti János macsói bán hadi érdemeit magasztalja, azt is említi, hogy a tolnamegyei Szentmártoni Matko akkor midőn Bajazet török császár az országba behatolt, (a szerémmegyei) Száva-Szentdemeter városát árulás útján a törökök kezéhez juttatta.² Miután pedig tudjuk, hogy a raguzaiak követei 1403 aug. 11-én és 20-án arról beszélnek, hogy Zsigmond király boszniai földre érkezett, több mint valószínű, hogy az utóbbi hadbaszállások egyike-másika a László trónkövetelő boszniai s török hívei ellen irányult. Szept. 24-én olvassuk, hogy a Boszniába Zsigmondhoz küldött követek a következők: de Goze Ráfáel és Resti Mihály.³

Itinerár. Jan. 6.: Kolin (Csehországban); febr. 14.: Kuttenberg; febr. 23.: Brűx (= Brewks Csehországban); febr. 25.: Luna; márcz. 4.: Leitmeritz; máj. 14.: Feistritz (Stájerországban); máj. 24.: *Pozsegavár alatti tábor*; jul. 24.: Pozsony; aug. 9.: Pozsony; aug. 18., 19.: Ászár (Komárommegyében); szept. 4., 7.: Esztergom; okt. 26., 29.: Székesfehérvár; nov. 3—7.: Székesfehérvár; nov. 19., 22.: Esztergom; decz. 29., 30.: Zólyom.

¹ Zichy-oklevéltár V. 352, 353.

² Fejér X, 4, 298, 300.

³ Raguzai oklevéltár 123, 124, 127.

1404.

a) *Belzavarak Erdélyben.* A király Kézsmárkon márcz. 13-án Kállai Miklóst értesíti, hogy az erdélyi részekben garázdálkodó Ludányi Tamás volt egri püspök és Debrői István lázadók leveretésével Maróti János macsói bánt és Perényi Péter volt székely főispánt megbízta, miért is felhívja, hogy a lázadók leveretésére szükséges hadi műveletekben fegyveres népeivel a nevezett két országnagy zászlaja alatt résztvegyen.¹

Az erdélyi vajdák (Koloszvárott) ápr. 6-án Sztancsulnak és Thatul fiainak, osztrói knyézeknek hű szolgálataikért, melyeket a mostani zavarok közben a királynak és nekik a hűtlenek elleni táborozásokban tettek, az adó egy részét elengedik.²

b) *Bosznia ellen.* Zsigmond király Pozsonyból ápr. 16-án Fülöp burgundi herceghez követekül küldi István váci püspököt, Cilly Hermannt és Garai Miklós nádort, a kiknek útján tudatja, hogy bizonyos egyezsége lépett bátyjával Venczel cseh királylyal, Osztoja boszniai királylyal szövetségben van, ez a maga s magyar csapatokkal Durazzói László s az ellene fellázadt Hervoja ellen indult. István rácz deszpota alávetette magát az ő fenhatóságának és a törökök és egyéb hitetlenek ellen nagy erővel lépven fel, néhány győzelmet aratott; közelebb-ről is 10,000 török esett el. Szövetségben van az oláh és moldvai vajdákkal a török ellen. A Szlavónia s Horvátország közt fekvő Szokol várat Durazzói Lászlótól elfoglalták.³

A király (Budán) jun. 6-án Maróti János macsói bánnal tudatja, hogy Bátmonostori László népeivel együtt a király személyes vezérlete alatt a boszniai hadjáratban részt fog venni; a bán tehát őt és embereit saját szolgálatára ne kényszerítse, mert meg nem engedhető s lehetetlen volna, hogy két oldalon harcoljanak.⁴

Ezen hadjáratról szól a királynak 1405 aug. 29-én kiállított

¹ Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen III. 307.

² Történelmi Tár 1889. évf. 736.

³ Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára 45.

⁴ Zichy-oklevéltár V. 367.

oklevele is, melyben előadja, hogy (a Hervoja boszniai főúr által) a boszniai *Bobovac* (az okiratban Babulch) nevű várban ostromolt Osztoja boszniai király segítségével Maróti Jánost macsói bánt menesztette, ki hat zászlóaljával és egyéb csapatokkal Boszniába törve, a lázadó boszniai főurak birtokait pusztította, a bobovaczi várat bevette s abban magyar helyőrséget helyezett el.¹

c) *Morvaország ellen.* Zsigmond király *jul. 28-án* az erdélyi nemesek szabadságait megerősíti. Az erről szóló oklevél «in descensu nostri campestri terræ Moraviæ juxta civitatem Podysewyn alias Costel vocatam» van keltezve. A tábor tehát a morvaországi gödingi kerületi kapitányságban még most is létező Kosztel nevű helységben volt. Ugyanott volt a király főhadiszállása vagy tábora *jul. 20-án* és *aug. 3-án* is; *aug. 6-án* pedig a morva Ruchowan mellett volt a tábor.²

Ugyanezen hadjáratról szól a királynak Budán 1405 jun. 1-én kiállított levele is, melyben többiek között a következőket mondja: Midőn a mult évben egynéhány csehországi ellenségünk megbüntetése végett hatalmas sereg élén Morvaországot megszálltuk, Losonczy Miklós fia Istvánt és fivereit hadikészletükkel együtt a Morvaországban levő *Hatyborz* (= *Chotieborz*, nem Ratibor, a mint Fejér mondja) nevű város elé küldtük, hol ezek az akkor ellenünk harczolt Jodok morva örgróf ellen oly dicsőségesen küzdtek, hogy őt is, seregeit is futásra kényszerítették. Jun. 9-én ugyanerről beszélve kiemeli, hogy Losonczy Zsigmond Jodok ellen a morvaországi Chotyborz előtt kitüntette magát.³

Itinerár. Jan. 13.: Breznóbánya; jan. 20.: Kassa; febr. 2., 3., 5., 6., 7.: Kassa; febr. 13., 14., 16., 26.: Lőcse; márcz. 9., 12., 13., 14.: Kézsmárk; márcz. 23.: Lőcse; ápr. 3—18.: Pozsony; ápr. 29.: Korpona; máj. 5., 8.: Zólyom; máj. 11.: Korpona; jun. 13.: Beszterczebánya; jul. kezdetén: Znaim; jul. 28., 30.: *Kostel előtti tábor*; aug. 3.: *Kostel előtti tábor*; aug. 6.: *Ruchowan előtti tábor*; aug. 17.: Ujvár (most Holics); aug. 24., 25.,

¹ Fejér X. 4, 388.

² Fejér XI. 482. Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen III. 321, 322, 323, 325, 326.

³ Bánffy-oklevéltár I. 482, 483, 486.

26., 29.: Nagyszombat; szept. 1., 2., 11., 17., 23.: Nagyszombat; nov. 3.: Végles; nov. 8.: Zólyomlipese; nov. 25.: Zólyom; decz. 13., 18., 21.: Zólyom.

1405.

Bosznia ellen. A király (Visegrádon) aug. 29-én felhívja a leleszi konventet, hogy a Várdaiak és a Pazonyiak között folyó ügyet azért vizsgálja meg, mert a Várdaiaknak a boszniaiak ellen indított hadjáratban részt kell venniök. Erre a konvent szept. 13-án azt jelenti a királynak, hogy Kisvárdai Domonkos és fiai peres ügyükben halasztást vettek ugyan igénybe, de azon állításuk, hogy a boszniai hadjáratban kell részt venniök, nem felel meg a valóságnak, mert még mindig el nem mentek.¹

A király okt. 6-án a Kruppavár melletti táborból Kaproncza közönségét négy-öt évi tartamra az összes fizetések alól felmenti; nov. 26-án pedig Sušić-Szentgyörgyön van.²

Itinerár. Febr. 5.: Ujbánya; máj. 27.: Zólyom; jun. 13.: Besztercebánya; jul. 13.: Siklós; jul. 28.: Zágráb; szept. 3., 28.: *Szokol vár előtti tábor*; okt. 4., 5.: Bihács (Boszniában); okt. 6.: *Kruppa vára előtti tábor*; nov. 10.: Pozsegavár; nov. 16.: Krapina (Zagóriában); nov. 26.: Sušić-Szentgyörgy.

1406.

Osztrákok ellen. A király Budán máj. 30-án a jelenlegi hadsereg kapitányaival és vezéreivel tudatja, hogy Ozorai Pipo Temesmegye főispánjának összes házi tisztjeit, kik között Várdai Pelbárt is van, a hadi szolgálattól felmentette.

Jun. 2-án Várdai Domonkos fainak perét az osztrák hercegek ellen irányult hadbaszállás miatt elhalasztja.

Jun. 30-án Perényi Péter Máramarosmegye főispánja Várdai Mihály perét azon okból halasztja el, mert az egyik ügyfél, Losonczy Zsigmond, az osztrákok ellen most indított hadjáratban részt vesz. A halasztás 1406 október 6-ikáig tart.

¹ Zichy-oklevéltár V. 415.

² Vjesnik zemaljskog Arkiva II. 181, 182; VI. 258.

Okt. 30-án jelenti a leleszi konvent a királynak, hogy Tárkányi Miklós deák az osztrákok ellen nem rég *lefolyt* hadjáratban nem vett részt és így e czímen Várdai Domonkos fiai ellen folyt perében álúton nyert halasztást.¹

E hadjáratról szól Rozgonyi Simon országbíró még 1410 máj. 28-án, midőn azt mondja, hogy négy évvel azelőtt, midőn az osztrák németek Kanizsai János esztergomi érsek kismartoni várát esellel elfoglalták, Osl nb. Beledi Belednek lozsi birtokát (Sopronmegyében) is feldúlták, ingóságait és okleveleit elvitték.²

Teljesség kedvéért legyen ez évből még kiemelve, hogy a király *ápr. 5-én* tanusítja, hogy Bátmonostori László nagyon fontos ügyben mint a király követe *Ráczországba* utazott.³

Itinerár. Márcz. 10.: Vác; márcz. 12.: Gyulafehérvár; jun. 12.: Hacza (ferdített név [Máramarosi oklevelek 140] valószínűleg Harsány); jun. 14.: Harsány; jun. 15.: Kassa; jun. 28., 29., 30.: Pozsony; aug. 1.: Zólyom; aug. 14.: Végles; aug. 20., 31.: Zólyomlipese; szept. 3., 7., 8.: Végles; szept. 10.: Zalatna; szept. 25.: Eger; szept. 27.: Dédes; okt. 2.: Tokaj; okt. 7.: Böszörmény; okt. 14., 19.: Várad; nov. 19.: Temesvár; decz. 7.: Lőcse; decz. 18.: Lubló.

Dr. WERTNER MÓR.

¹ Zichy-oklevéltár V. 445, 446, 453, 476.

² Sopronmegyei oklevéltár I. 626.

³ Zichy-oklevéltár V. 431, 440.

